

2011. Pusnakts Latvijā

Mārcis Auziņš

Nesen Latvijā, tāpat kā daudz kur citur pasaulē, kinoteātros tika demonstrēta slavenā amerikāņu kinorežisora un intelektuāļa Vudija Alena filma - *Pusnakts Parīzē*. Cita starpā tas ir stāsts arī par to, ka mūsu sajūtās notikumi pagātnē vienmēr šķiet nozīmīgāki par to, kas notiek šeit un pašlaik. Dažreiz pārņem sajūta - esam piedzimuši nedaudz par vēlu. Ja mums būtu lemts dzīvot, piemēram, Pirmās Latvijas neatkarības gados, vai vismaz tiem no mums, kuri ir otrās neatkarības paaudze, būtu bijis lemts piedalīties Atmodas laika notikumos, tad gan... gan mākslā, gan zinātnē un, protams, arī politikā...

Arī 2011. gads no šādām pozīcijām varētu izskatīties viens no daudziem līdzīgiem gadiem, ne ar ko īpaši neizceļoties. Tas sākās ļoti prozaiski un necili - sestdienā, laupot mums papildu brīvdienu, jo sestdiena ir brīva tik un tā. Vai tas ieies vēsturē? Kas tāds īpašs notika šajā gadā gan pasaulē, gan pie mums mājās - Latvijā?

Spontāni nāk prātā vairākas lietas. Pirmajā maijā Amerikas prezidents paziņo, ka Pakistānā ļoti netālu no tās galvaspilsētas ir nogalināts Al Kaida kustības līderis, daudzus gadus meklētais Osama Bin Lādens. Varētu teikt, ka praktiski pēc desmit gadiem zināms punkts tika pielikts droši vien visu laiku lielākajam teroristu uzbrukumam Rietumu pasaulei un tās vērtībām. Šis notikums ir tik nozīmīgs, ka pietiek pateikt divus skaitļus - deviņi, vienpadsmit (9/11), lai viss būtu skaidrs. Vai Osamas Bin Lādēna nāve deva mums zināmu gandarījuma sajūtu? Droši vien dažādi dažādiem cilvēkiem, bet man personīgi sajūta īsti laba nebija. Jo to, kādos apstākļos gāja bojā pasaules terorists Nr. 1, mēs tā īsti nezinām joprojām. Pārliecības, ka viņš tika nogalināts apšaudes laikā, nevis brutāli nošauts pēc tam - nav. Jā, starp citu tāpat kā Lībijas militārā diktatora Muammara Kadāfi gadījumā dažus mēnešus vēlāk. Bet mums taču gribas ticēt, ka mēs dzīvojam civilizētā pasaulē...

Kas vēl ir noticis 2011. gada laikā? Manā subjektīvo gada notikuma pasaulē prioritāšu sarakstā noteikti konkurē divi notikumi. Viens ir Japānas zemestrīce 2011. gada martā ar tai sekojošo milzu cunami vilni un atomelektrostacijas katastrofu Fukušimā un norvēģu vienpatņa Andersa Breivika (*Anders Behring Breivik*) sprādzienu organizēšanas Oslo centrā un tai sekojošais masu slaktiņš jaunatnes nometnē Utojas salā netālu no Norvēģijas galvaspilsētas.

Pirmais notikums bija vēl viens ļoti tiešs atgādinājums, ka mūsu augstprātība un doma, ka tehnoloģijas spēj pārveidot dabu un ir primāras, ir liela alošanās. Ja jau tik labi organizēta un tehnoloģiski attīstīta valsts kā Japāna izrādījās bezspēcīga Dabas priekšā, tad nav šaubu - Dabas stihijas spēks ir un acīm redzot vienmēr būs primārs; to mums būs respektēt un ar to mums būs rēķināties.

Notikumi Norvēģijā savukārt liek pārdomāt un revidēt citu sajūtu - sajūtu par to, ka mēs, Latvija, neesam pasaules lielvalsts, nespēlējam galveno lomu politiskajā teātrī un līdz ar to esam pasargāti no šāda veida teroristu uzbrukumiem un ekstrēmiskiem notikumiem. Norvēģu pieredze parāda, ka tā nav taisnība un arī pašmāju dīvaiņus un vietējos radikāļus ignorēt nedrīkstam.

Protams, bija un joprojām turpinās pasaulē arī "arābu pavasaris" un, protams, ir Eirozonas monetārā krīze, par kuru nu jau šķiet, ka tā ir process, kas ir "vienmēr ar mums".

Visi šie pasaules notikumi viestiešākā veidā ietekmē katru no mums. Bet tomēr savās mājās, Latvijā. Ar ko paliek atmiņā aizejošais 2011. gads? Nāk prātā dažādas lietas. Nu, piemēram - Valdi Zatleru neievēlēja uz otro termiņu par Latvijas prezidentu. It kā jau nekas īpašs. Vēlēšanās, it sevišķi tādās, kur ir vairāki kandidāti, visi pretendenti nekad uzvarēt nevar. Loģiski. Bet šīs vēlēšanas bija saistītas ar Zatlera rosināto un vēlāk tautas nobalsošanā realizēto Saeimas atļaušanu. Un tas jau ir nebijis notikums mūsu valsts vēsturē.

No vienas puses, skaisti - prezidents sajūta tautas noskaņu un deva visiem iespēju šo mūsu gribu paust. Taču arī šeit sajūta bija neviennozīmīga. It kā esam atkal vienoti un paužam savu viedokli par to, ka gribam citādu - savu valsti labāku. Bet vai nebija krietnas devas sajūtas arī, ka šī ir atmaksa, varbūt pat atiebība politiķiem. Par ko? Visbiežāk ne par ko - "nekā personiska" pret vienu vai otru politiķi. Mums vienkārši ir rūgtums par to, ka dzīve nav tāda, kādu mēs gaidījām, treknie gadi ir pagājuši, mūsu radi, draugi, bērni, arī paši, dzīvojam grūti. Daudzi aizbrauc, tā paužot savu neapmierinātību. Par to ir rūgtums - rūgtums par dzīvi, kas paiet ne tā, kā bijām cerējuši. Nu un tad šis rūgtums arī izpaudās mūsu protesta balsojumā.

2011. gadā bija arī cerības - cerības uz pārmaiņām, jaunu politiku, kuru daudzi no mums saistīja ar nu jau eksprezidenta Valda Zatlera aktīvu iesaistīšanos praktiskajā politikā, dibinot jaunu partiju. Vai tās attaisnojās? Šķiet, ka ne sevišķi. Bija gan daudzas Zatlera kunga acīm redzamas kļūdas (mēs bijām cerējuši, ka viņš savos četros prezidentūras gados būs vairāk mācījies būt politiķis), gan arī acīm redzama un labi organizēta kampaņa pret viņu. Atliek vien atcerēties portāla puaro.lv parādīšanos īsi pirms 11. Saeimas vēlēšanām un tā profesionāli veidoto saturu, lai saprastu, ka nauda, lai mēģinātu pataisīt jauno Zatlera dibināto partiju par apsmiekla objektu, netika žēlota. Nu, ko, profesionāļi šajā jomā pasūtījumu pildīja un daudz kas viņiem arī izdevās.

Bet Valdis Zatlers jau neienāca politikā viens. Labāk vai sliktāk, bet savu komandu viņš atveda līdzī un veidoja partijas dibināšanas procesā. Politikā parādījās jauni vārdi, kas gan var būt nebija galīgi nepazīstami, bet tomēr iepriekš darbojās citos ampuā. Te man gribas pieminēt vairākus no viņiem - gan ekonomistu Vjačeslavu Dombrovski, gan antropologu Robertu Čīli, gan bijušo Zatlera Prezidenta kancelejas vadītāju Edgaru Rinkēviču, kas jau prezidentūras laikā ar savu politikā gūto pieredzi un intuīciju, arī ar spēju uzņemties iniciatīvu kritiskos brīžos ne vienreiz vien glāba Valdi Zatleru sarežģītās situācijās. Ir arī citi. Viens no neviennozīmīgiem jaunās komandas cilvēkiem, protams, ir gados jaunais uzņēmējs Edmunds Sprūdžs.

Šobrīd man ir sajūta, ka tieši šie politikas priekšplānā nonākušie gados relatīvi jaunie cilvēki un vairs ne tik daudz pats šo procesu iniciators Zatlers ir tie, kas varbūt var mainīt mūsu attieksmi pret politiku un politiķiem. Mēs ceram uz vairākām lietām. Pirmkārt, gribas redzēt, ka lēmumus politikā diktē nevis šauru politekonomisko grupu intereses, bet gan vēlme padarīt šo valsti labāku mums visiem. Ir sajūta, ka, lai to panāktu, ir vajadzīgi radikāli lēmumi un – galvenais - skats ne tikai uz to, tā šodien konsolidēt budžetu un darīt priecīgus starptautiskos aizdevējus, bet vienlaikus arī plašs skats uz nākotni gan specifiskā Latvijas kontekstā, gan arī uz Latvijas vietu Eiropā un pasaulē. Cerības uz šiem jaunajiem politiķiem, kuri tagad Saeimā spēlē nozīmīgu lomu, vadot komisijas, un ieņem ministru posteņus šā brīža Valda Dombrovska valdībā.

Pēdējos gadus daudz esam runājuši, ka politikā jāienāk jaunai paaudzei, ka mēs gribam redzēt "jaunas sejas". Tagad tās jaunās sejas ir. Jācer, ka jaunie spēlētāji, nonākot politiskās skatuves priekšplānā, spēs atrast domubiedrus vēl veselīgu optimismu un saprātīgu ideālisma devu saglabājušo, Saeimā jau kādu laiku strādājošo politiķu vidū. Tad pieredze un entuziasms kopā var veidot Saeimu un valdību tādu, lai mēs, vēlētāji - Latvijas sabiedrība, beidzot būtu gatavi politiķus ne tikai kritizēt vietā un nevietā, bet arī atbalstīt.

Problēma, kas šogad iezīmējusies vēl spilgtāk nekā iepriekš, ir mūsu sabiedrības sašķeltība. Ir laiks šo problēmu saukt skaļi vārdā. Mēs to pēdējos gados redzam maijā pie Uzvaras pieminekļa. Mēs to spilgti redzējam gan Saeimā ievēlēto partiju koalīcijas veidošanas laikā, gan parakstu vākšanā par krievu valodas statusu. Šī problēma pāraug to etapu, kad uz to varēja skatīties kā uz dažu galēji kreiso un arī galēji labējo politisko spēku ar piepūli uzturētu debati. Tagad man šķiet, tā kļūst par sabiedrību reāli ja šobrīd vēl ne polarizējošu tēmu, tad pozicionējošu jau nu noteikti. Bet līdz dažādu etnisko grupu pretnostatīšanai Latvijā nav tālu.

Ar vieism šiem notikumiem un pārmaiņām, ko atnesis šis 2011. gads, mums nākamajā būs jāsadzīvo un jāveido tālāk jaunā sociāli politiskā vide. Jāveido pašiem, nevis jāskatās tikai profesionālo politiķu virzienā - ko viņi tur dara.

Jā, mūs visus 2011. gadā saskaitīja! Daudz mūsu neizrādījās. Ievērojami mazāk, nekā bijām gaidījuši. Atliek tikai cerēt, ka šejienes cilvēku gan garīgais, gan intelektuālais potenciāls vēl ir pietiekams, lai mēs 2012. gadā spētu kopīgi pagriezt politisko mašīnu pareizajā virzienā un lai ekonomiskā situācija un notikumi ar banku sistēmu mūsu pašu mājās to netraucētu izdarīt un lai mēs nekļūtu provinciāli.